

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 13(1) (2023)

ISSN 2657–8549

DOI 10.24917/26578549.13.1.13

Artem Susolia

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0009-0009-1139-9698

Specjalna wojskowa operacja: błędy UE

Special military operation: mistakes of the EU

Abstrakt

Głównym celem badawczym artykułu zatytułowanego: *Specjalna operacja wojskowa: błędy UE* była ocena roli państw Unii Europejskiej w konflikcie rosyjsko-ukraińskim oraz wskazanie błędnych decyzji politycznych, które w ocenie autora doprowadziły do eskalacji w lutym 2022 roku. Autor analizuje i podaje ocenę polityki zagranicznej ostatnich 30. lat, prowadzonej przez Europę, wobec 2 swoich największych wschodnich sąsiadów – Ukrainy i Rosji. W związku z powyższym podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze: po pierwsze, czy naprawdę Europa ponosi współodpowiedzialność za rozpoczęcie wojny na Ukrainie? Po drugie, jakie decyzje polityczne państw UE doprowadziły do rozpoczęcia agresji Federacji 24 lutego 2022? Po trzecie, jakie zagrożenia dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej należałoby uznać za istotne w kontekście analizy trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej? Zaprezentowano zatem nieco inne postrzeżenie roli europejskich państw w eskalacji wojny, która toczy się od 2014 roku, zwróciwszy uwagę na geopolityczne uwarunkowania danego konfliktu międzynarodowego. Przy pisaniu tego artykułu wykorzystane zostały głównie dwie metody badawcze: przyczynowo-skutkowa oraz historyczna, klasyczne dla obszaru nauk społecznych.

Słowa kluczowe: Polityka Unii Europejskiej, Federacja Rosyjska, Ukraina, sankcji, kryzys gospodarczy

Abstract

The main research objective of the article entitled: “Special military operation: mistakes of the EU” was to assess the role of the European Union countries in the Russian-Ukrainian conflict. The author analyzes and gives an assessment of the foreign policy of the last 30 years, conducted by Europe, towards 2 of its largest eastern neighbors – Ukraine and Russia. In connection with

the above, an attempt is made to answer the following research questions: first, does Europe really bear co-responsibility for starting the war in Ukraine? Second, what political decisions of the EU countries led to the start of the Federation's aggression on February 24, 2022? Third, what threats to the security of the European Union should be considered relevant in the context of the analysis of the ongoing Russian-Ukrainian war? Thus, a slightly different perception of the role of European states in the escalation of the war, which began in 2014, was presented, having paid attention to the geopolitical conditions of the international conflict in question. In writing this article, were mainly used causal and historical research methods, classic for the area of social sciences.

Keywords: European Union policy, Russian Federation, Ukraine, sanctions, economic crisis

Wstęp

Obserwując przedsięwzięcia i narrację liderów UE wobec Ukrainy i Rosji po 24 lutego 2022 roku można dostrzec, że przypominały one politykę realizowaną przez swoich poprzedników przed wybuchem II wojny światowej, a mianowicie zachowanie pokoju za wszelką cenę. Biorąc pod uwagę wydarzenia ostatnich dni, kiedy dwie rosyjskie rakiety spadły na terytorium Polski, dokonanie politologicznej analizy roli UE w wojnie wydają się sensownym i ważnym przedsięwzięciem. Analiza polityki zagranicznej Unii pozwoliłaby nie tylko dotrzeć do przyczyn i korzeni wybuchu wojny na szeroką skalę, ale też dałaby odpowiedź czy tak naprawdę prowadzona przez przywódców UE polityka zagraniczna ostatnich 30. lat wobec Ukrainy i Rosji okazała się błędna, czy nie. Czy faktycznie można stwierdzić, że współodpowiedzialność za rozpoczęcie wojny na Ukrainie ponosi także „wolna Europa”? W kontekście omawianego tematu istotne jest zagadnienie jedności wśród europejskich polityków czołowych w obliczu największego na terenach Europy konfliktu wojennego po 1999 roku. Warto też zastanowić się, jakie zagrożenia stworzyła wojna na wschodnich granicach dla samej Unii. Wykorzystując głównie metodę przyczynowo-skutkową oraz historyczną, właściwe dla nauk społecznych, w dalszej części artykułu podjęto próbę odpowiedzi na wyżej wymienione pytania. Dorobek piśmiennictwa naukowego na ten temat, zarówno zagranicznych autorów, jak i polskich, należy ocenić jako skromny. Mimo iż pojawiły się badania na temat wojny Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie, brak jest szerszych eksploracji, które koncentrowałyby się nie tylko na jej historycznej analizie, co na geopolitycznych uwarunkowaniach tegoż konfliktu międzynarodowego. Zaprezentowano zatem nieco inne spojrzenie na rolę państw Unii Europejskiej w wybuchu wojny, która toczy się od 2014 roku.

„Specjalna wojskowa operacja” Władimira Putina

Wojny towarzyszą człowiekowi tak długo, jak długo istnieje sama ludzkość. Wraz z ewolucją i rozwojem sztuki wojennej uległa zmianie i sama wojna. Współczesne konflikty i wojny łączą w sobie coraz więcej niekonwencjonalnych środków i narzędzi: walkę informacyjną, terroryzm czy ataki cybernetyczne (Hajduk, Stępniewski, 2015).

Charakter tego typu wojny – wojny hybrydowej, pozwala agresorowi na całkowite lub częściowe uniknięcie odpowiedzialności za jej wywołanie (NATO, 2022), co kusi coraz więcej aktorów państwowych do korzystania z właśnie takiej strategii wojennej. Działania w ramach wojny hybrydowej nie są prowadzone wyłącznie na polu bitwy, ale też na innych płaszczyznach: politycznej, gospodarczej, społeczno-kulturowej, historycznej, psychologicznej oraz informacyjnej (Hajduk, Stępniewski, 2015). Konflikt na wschodzie Ukrainy jest jednym ze współczesnych przykładów, bardzo dobrze odzwierciedlającym esencję wojny hybrydowej (Goble, 2015). Definiując prozachodni zewnętrzno-polityczny kurs Ukrainy oraz jej aspiracje dołączenia do Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego jako geostrategiczne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, w 2014 r. prezydent Rosji rozpoczyna konflikt wojenny w Donbasie (NATO, 2014). Apogeum tego konfliktu staje się zakrojona na szeroką skalę inwazja wojsk rosyjskich na Ukrainę w lutym 2022 r. Nazwana przez samych Rosjan „specjalną wojskową operacją” (ros. „специальная военная операция”) miała kilka celów zasadniczych: 1) pomoc i ochronę ludności cywilnej w Ukrainie przed ludobójstwem, 2) denazyfikację, 3) demilitaryzację i 4) dekryminalizację (Kreml, 2022). Oprócz tego zapowiedziano pomoc sojusznikom – tak zwanym dwóm nowo powstałym państwom-republikom ludowym, Donbasu (Официальное опубликование правовых актов, 2022a) i Ługańska (Официальное опубликование правовых актов, 2022b). „Specjalna wojskowa operacja” (a nie okupacja) miała mieć charakter pokojowy i wyzwolńczy (Kreml, 2022). Jednak w rzeczywistości było to rozpoczęciem prawdziwej wojny, z użyciem broni konwencjonalnej – wojny bez wypowiedzenia, która wstrząsnęła całym cywilizowanym światem. Wydaję się, że najbardziej przerażonymi i zaskoczonymi (oprócz samych Ukraińców) były społeczeństwa państw UE. Choć doniesienia o możliwym wybuchu wojny krążyły w prasie od listopada 2021 r (BBC News, 2021), większość Europejczyków jednak nie wierzyła w taki scenariusz. Czy wiedzieli o tym przedstawiciele władz? Pewnie tak. Jednak jak pokazała historia, Zjednoczona Europa nie potrafiła jednoznacznie i jednomyślnie zareagować na tego typu wydarzenia (oprócz zapowiedzianych wcześniej sankcji [European parliamentary research service, 2021], które z perspektywy UE musiałyby zahamować tempo działań wojennych). Co więcej, wydaje się, że większość przywódców starej Europy nie chciała dostrzec i przyznać, że państwo Władimira Putina ma imperialistyczne tendencje, nie chciała też zgodzić się z tym, „że demony i XX i XXI wieku: szowinizm, kolonializm i totalitaryzm odrodziły się w Rosji” (cyt. za: Forsal.pl, 2022), że za chwilę będą musieli podejmować wysiłkiem na rzecz utrzymania pokoju. Najszybciej na rozpoczęcie wojny zareagowały państwa byłego Bloku Wschodniego: Litwa, Łotwa, Estonia, Polska (bojąc się tego, że mogą paść następnymi ofiarami agresji). Władze tychże państw, pamiętając o okupacji radzieckiej, zdawały sobie sprawę z tego, co niesie za sobą „ruski mir”. Chociaż należy zaznaczyć, że nie wszystkie kraje postkomunistyczne od razu wystąpiły z poparciem dla Ukrainy. Mowa tu o władzach Węgierskich (Reuters, 2022b). Co prawda nie tylko Wiktor Orban nie chciał włączyć się w konflikt i wypowiadać się po którejkolwiek ze stron. Liderzy Francji, Federalnej Republiki Niemiec i Włoch nie wierząc w możliwości wojska i państwa ukraińskiego też szukali różnych sposobów zakończenia działań wojennych jak najszybciej i za wszelką cenę, twierdząc, że najważniejszy jest pokój (nie patrząc

na czyich warunkach). Negocjacje prezydenta Francji Emanuela Makrona (Hromadske, 2022) i niemieckiego kanclerza Olafa Scholza (Reuters, 2022c) z Władimirem Putinem wskazywały jednak, że Stara Europa nie wyciągnęła nic z lekcji historii, o czym świadczą może kontynuowanie polityki ustępstw wobec Moskwy. Uspokajanie agresora miało zapewnić stabilność w relacjach z Rosją, a pokojowy plan Mario Dragi (Радио Свобода, 2022), podobnie jak Układ monachijski, miał przynieść pokój Ukrainie.

Rosja – dalej wróg czy partner?

Podjęte zostały jednak wysiłki, mające na celu zakończenie wojny: wprowadzono nie tylko sankcje, ale też okazano wojenno-ekonomiczne wsparcie dla Ukrainy (European Council, 2022a). Były to zabiegi trudne decyzyjnie, bo polityka sankcyjna jako próba zawieszenia i ukarania agresora przyniosła ogromne straty dla samych państw UE (The Guardian, 2022). Kryzys gospodarczy, szalona inflacja oraz nierealnie wysokie ceny nośników energii stały się „bolesnym zwrotem” za politykę kompromisów i błędy polityczne popełnione w przeszłości. Jednym z błędów politycznych Zjednoczonej Europy, który później doprowadził do agresji, było nieadekwatne traktowanie Rosji, jako nowo utworzonego państwa na mapie politycznej świata w 1991 r., po przegraniu ZSRR w Zimnej Wojnie. Zamiast Planu Marshalla i wszelakiego typu pomocy (przede wszystkim gospodarczej i wsparcia naukowo-technologicznego) Zachód i Europa budowały dialog na linii Zwycięzca–Przegrany, dalej widząc w państwie Rosyjskim „Imperium Zła”. Całą dekadę prezydentury Borysa Jelcyna Rosja borykała się z największym kryzysem gospodarczo-społecznym po 1945 roku (Lvova, Ovsienko, 1999). W wyniku tak dużego osłabienia gospodarczego doszło do rozczarowania ideą liberalnej demokracji z gospodarką wolnorynkową wśród Rosjan, utraty władzy i znacznego pogorszenia wizerunku kraju na arenie międzynarodowej. Pomimo tego rosyjscy przywódcy i eksperci rozważali członkostwo Rosji, jeśli nie w UE, to w NATO w latach dziewięćdziesiątych i nawet na początku XXI wieku. Jak wspominał James Baker (były sekretarz stanu USA) ostatni sowiecki przywódca, Michaił Gorbaczow, w 1990 roku trzykrotnie podnosił kwestię członkostwa ZSRR w NATO. Później również Borys Jelcyn określił członkostwo Rosji w NATO jako „długoterminowy cel polityczny”. Na początku lat 2000 Władimir Putin po wybraniu na urząd prezydenta kontynuował politykę swojego poprzednika, która polegała na harmonizowaniu ustawodawstwa rosyjskiego z prawodawstwem europejskim i partnerstwie z NATO. Jednak wszystkie rozmowy i aspiracje najwyższego politycznego kierownictwa Rosji co do przystąpienia do struktur NATO i Zjednoczonej Europy zostały „zignorowane” przez przywódców zachodnich (Gevorkyan, Timakova, Kolesnikov, 2000). W końcu fale rozszerzenia NATO i „kolorowe rewolucje” przekonały rosyjskich władców, że Zachód jest gotowy do integracji postsowieckich sąsiadów na zachód i południe od Rosji, ale nie spieszy się z zaakceptowaniem Moskwy jako równoprawnego członka klubu (Сападжян, 2020). To doprowadziło nie tylko do „strategicznego zwrotu” Rosji na Wschód, ale też wzmocniło postawy imperializmu i rewanżyzmu wśród elity rosyjskiej, które później przejawiały się w wojnie przeciwko Gruzji, aneksji Krymu i wojnie w Ukrainie (2014–2022). W Europie nie zdawano sobie sprawy na ile ważnym jest włączenie nowej Rosji do Europejskiej Wspólnoty, przede

wszystkim w celu zapewnienia bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. Co więcej, wydają się, że nawet dziś elity europejskie (w tym liderzy Starej Europy) nie planują nawiązania i utrzymywania relacji z Rosją ani w krótkiej ani w dłuższej perspektywie czasowej. Nie ma wizji na to, jak budować stosunki z Rosją po tym, gdy wojsko ukraińskie wejdzie na Krym i przywróci swoją integralność terytorialną. Porażka Federacji Rosyjskiej w tej wojnie może skutkować poważnymi zmianami wewnątrz samej Rosji, w tym i rozpadem państwa Federalnego. To z kolei może stworzyć zagrożenie dla bezpieczeństwa regionalnego i światowego, ponieważ Rosja jest potęgą nuklearną. W każdym przypadku, po wojnie dojdzie do rekonfiguracji geopolitycznych sił w regionie. Choć jak widzimy wśród polityków UE dalej nie ma jasnego porozumienia jak budować nową strukturę bezpieczeństwa w Europie – to kwestia kluczowa, gdyż wcześniejsze założenia i mechanizmy okazały totalnie nieskuteczne.

Pytanie o przystąpienie Ukrainy do UE

Drugim istotnym błędem Europy była odmowa przyjęcia Ukrainy w struktury Unii Europejskiej po Rewolucji Godności w 2014 r. Zarzut o niezwykle wysokim stopniu korupcji często był umiejętnie „wyciągany z rękawa” kiedy tylko padało pytanie dlaczego Ukraina nie została jeszcze przyjęta do Unii Europejskiej (Reuters, 2022a). Tak naprawdę poziom korupcji w Ukrainie różnił się nieznacznie chociażby od tego w Bułgarii czy Rumunii przed ich wejściem do UE (Transparency International, 2021). Po prostu, w centrach decyzyjnych UE (Paryż, Berlin) nie było odpowiedniej woli politycznej. Nie przyjmując Ukrainy do grona członków Unii, nie chcąc realnie rozwiązać konfliktu na Donbasie, nie udzielając pomocy w umocnieniu systemu bezpieczeństwa tego kraju po wydarzeniach wojennych 2014–2015, stworzono wygodną sytuację dla dalszej agresji Władimira Putina. Na Kremlu panowało przekonanie, że maksymalną odpowiedzią ze strony osłabionej covidem Europy na ewentualną inwazję wojsk rosyjskich w Ukrainie będą „symboliczne sankcje” (podobne do tych które miały miejsce po aneksji Krymu w 2014 r. [European Council, 2022b]). Nie wszyscy w elitach europejskich zdawali sobie sprawy z tego, że stabilność i pokój w Ukrainie to składowa część stabilnej Europy. Kryzys uchodźczy, wywołany wojną od 24 lutego 2022 naocznie pokazał i udowodnił, że przetrwanie silnego państwa ukraińskiego z odpowiednio zapewnionym poziomem bezpieczeństwa jest w ich interesie i „gwarantuje” bezpieczeństwo państw UE. Sceptycyzm Węgrów wobec akcesji Ukrainy do struktur UE (Eurobarometer, 2022) budzi obawy co do możliwego przystąpienia tego państwa do Unii w najbliższej przyszłości.

Handel z agresorem

Trzecim ważnym błędem, który doprowadził do wybuchu wojny w lutym 2022 była decyzja o zachowaniu stosunków handlowych z Federacją Rosyjską po aneksji Krymu i rozpoczęciu wojny na Wschodzie Ukrainy w 2014. Według danych Eurostatu, w 2021 r. Rosja była piątym co do wielkości partnerem w eksporcie towarów z UE i trzecim co do wielkości partnerem w imporcie towarów do UE (Eurostat, 2022). Wykupując

towary rosyjskie, kraje europejskie wzmacniały potęgę gospodarczą reżimu putińskiego, a tym samym jego potęgę wojskową. Co więcej, jak twierdzą dziennikarze śledczy ze stowarzyszenia Disclose (Disclose, 2022), europejskie firmy, wykorzystując lukę w unijnym embargo na eksport broni do Rosji, sprzedawały i transportowały do Moskwy sprzęt „podwójnego użytku”, w tym karabiny i pojazdy specjalnej ochrony. W okresie 2015–2020 (czyli już po rozpoczęciu wojny w Donbasie) Francja i Niemcy, omijając embarga, dostarczyły do Rosji uzbrojenie (bomby, rakiety, pociski i broń) o wartości 273 mln euro. Oficjalnie „Berlin bronił swojego zastosowania «dwuznaczności» w ramach unijnej blokady zbrojeniowej w 2014 r., twierdząc, że towary zostały sprzedane dopiero po zagwarantowaniu przez Kreml, że są one przeznaczone do użytku cywilnego, a nie wojskowego” (Frączyk, 2022). Włochy wysłały środki bojowe o wartości 22,5 miliona euro, Wielka Brytania na 2,4 mln euro. Austria, Bułgaria i Czechy wyeksportowały broń na łączną kwotę 49,3 mln euro (tamże). Innym negatywnych wynikiem tej nieprzemyślanej polityki handlowo-gospodarczej stało się uzależnienie samej Unii od rosyjskiej ropy i gazu. Na przykład szacowana zależność od rosyjskiego gazu Finlandii w latach 2020–2021 wynosiła około 95%, Bułgarii – ok. 80%, Słowacji – ok. 70%, Niemiec – ok. 50%, Włoch – ok. 45%, Polski – ok. 40% (ACER/CEER, 2022). Co do paliw, największe uzależnienie od ropy naftowej i produktów ropopochodnych importowanych z Rosji odnotowano w Słowacji – około 80%, Litwie – ok. 70%, Polsce – ok. 70% i Finlandii – ok. 65% (European Federation for Transport and Environment AISBL, 2022), przy czym UE była największym rynkiem zbytu dla Rosji (Nowak, 2022). Należy także wspomnieć o 2 nitkach gazociągu Nord Stream, które zostały oddane do użytku pod presją władz niemieckich wbrew interesom ogółu (Cohen, 2022). Można się domyślać, że w założeniu niemieckich decydentów politycznych ta geopolityczna ekonomia musiała na tyle powiązać gospodarki obu państw, że ewentualna agresja czy konflikt byłyby po prostu niemożliwe. Należy dodać, że wśród 27 państw członkowskich UE Niemcy były zarówno największym importerem towarów z Rosji, jak i największym eksporterem towarów do Rosji (Eurostat, 2022). Jeżeli handel (w tym handel surowcami, które dla narodów europejskich stanowiły podstawę dla szybkiego tempa lub co najmniej stabilnego rozwoju gospodarczego) opłacał się im samym ze względów czysto ekonomicznych, to dla władz kremłowskich stwarzał możliwość politycznego szantażu Europy.

Wyzwania europejskiej przyszłości

Ta wojna potwierdziła jeszcze raz, jak potężnym i wszechstronnym może okazać się wpływ propagandy autorytarnego reżimu na ujarznienie własnego narodu. Tak naprawdę to wojna nie przeciwko Ukrainie – to wojna przeciwko fundamentalnym wartościom, na których została zbudowana Unia państw europejskich: wolności i demokracji, poszanowaniu i przestrzeganiu praw człowieka (w tym prawie jednostki o samodzielnemu decydowaniu o swoim własnym losie i losie swego państwa) (European Union, 2000). Dostrzegając niebezpieczeństwa w tym zakresie, należy zwrócić uwagę na stan demokracji w Europie i zadbać o jej umocnienie w poszczególnych państwach, ponieważ jak wynika z raportów, stan demokracji w 2021 roku pogorszył się zarówno

na poziomie globalnym, jaki i regionalnym (The Economist, 2022). Wśród państw członkowskich Unii najbardziej niestabilną sytuację w utrzymaniu i rozbudowie demokracji obserwujemy się w państwach Europy Centralno-Wschodniej (Zobacz Tabela 1.). Należy zrozumieć, że od tego jak bardzo silne będą demokratyczne instytucje państw europejskich, zależy jedność, stabilność i stan bezpieczeństwa wewnątrz samej UE. Notowane dziś wzrastający poziom ubóstwa i nierówności społecznych będą stanowić coraz silniejsze zagrożenie dla demokracji.

Tabela 1. Stan demokracji w wybranych państwach UE

Kraj	Typ reżimu												Dla porównania 2006
		2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	
Polska	Niedoskonała demokracja	6,80	6,85	6,62	6,67	6,67	6,83	7,09	7,47	7,12	7,12	7,12	7,30
Węgry	Niedoskonała demokracja	6,50	6,56	6,63	6,63	6,64	6,72	6,84	6,90	6,96	6,96	7,07	7,53
Rumunia	Niedoskonała demokracja	6,43	6,40	6,49	6,38	6,44	6,62	6,68	6,68	6,54	6,54	6,54	7,06
Czechy	Niedoskonała demokracja	7,74	7,67	7,69	7,62	7,82	7,94	8,06	8,19	8,19	8,19	8,19	8,17
Litwa	Niedoskonała demokracja	7,18	7,13	7,50	7,50	7,41	7,47	7,54	7,54	7,54	7,24	7,24	7,43
Bułgaria	Niedoskonała demokracja	6,64	6,71	7,03	7,03	7,03	7,01	7,14	6,73	6,83	6,72	6,78	7,10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów Democracy Index

Jak wynika z prognoz ekspertów, kryzys gospodarczy będzie się tylko pogłębiał (MFW, 2022). Nie raz przekonaliśmy się o tym, że bieda, niepewność dnia jutrzejszego i frustracje mas stanowią podatny grunt dla populizmu, banalnego nacjonalizmu i euro-sceptycyzmu (Kashynskyi, 2017). Trudne czasy, jak pokazuje historia, są skutecznie wykorzystywane dla zwiększenia popularności i poparcia wyborczego przez partie o skrajnych postawach ideologicznych (w tym komunizm, neonazizm, prawicowy nacjonalizm, islamizm) (Huntington, 1991). Pojedyncze marginalne głosy skrajnych nacjonalistów, którzy próbują zanegować wsparcie dla Ukrainy, już słyszemy w Polsce – kraju, który przyjął najwięcej uchodźców wojennych (Konfederacja korony polskiej, 2022). Na początku września 2022 roku na centralnym placu Pragi zebrało się około 100 tys. ludzi na antyrządowym proteście, wygłaszając hasła niechęci do uchodźców, krytykując wsparcie rządu dla narodu ukraińskiego i dostaw broni na Ukrainę (Reuters, 2022d). Ewentualne uzyskanie popularności i późniejsze zwycięstwo w wyborach

parlamentarnych radykalnych sił politycznych stwarzałoby potencjalne zagrożenia dla stabilności społeczno-politycznej wewnątrz UE, a nawet dla istnienia samej Unii. Rządzący państw UE powinni stworzyć plan przeciwdziałania i reagowania na pogłębiający się kryzys gospodarczy i odejść od podejścia rozdawania pieniędzy, przyjętego podczas epidemii Covid-19. Zastosowanie tego typu rozwiązań skutkuje tylko wzrostem tempa inflacji i marnowaniem funduszy państwowych, a nie realną naprawą sytuacji. Przeciwdziałając impasowi gospodarczemu należałoby wypracować mechanizmy skutecznej pomocy nie tylko najuboższym, ale również tym, którzy w wyniku kryzysu mocno odczuli (lub za chwilę odczują) spadek dochodów i poziomu życia, pamiętając o tym, że liczy się ich każdy głos (Rzązewski, Słomczyński, Życzkowski, 2014).

Kroki „naprawcze”

Nie zwlekając, elity państw europejskich powinny zastanowić się i wypracować wspólną koncepcję poprawy powyższych błędów w relacjach zarówno z Ukrainą, jak i z Rosją. Uwzględniając wspomniane pomyłki w polityce zagranicznej i handlowej, należy dać jasną odpowiedź na pytanie jak dalek budować stosunki z tymi wschodnimi sąsiadami w perspektywie długoterminowej – czy traktować ich jako partnerów, czy jako wrogów. Dbając o własne bezpieczeństwo i oddzielając ekonomię od geopolityki, kraje europejskie powinny wypracować strategię postępowania względem Ukrainy i Rosji w przyszłości. Zatem konieczne jest zredefiniowanie założeń polityki szeroko pojętego bezpieczeństwa narodowego i europejskiego, dostrzegając wszystkie jego wymiary (militarny, ekonomiczny, polityczny, społeczny, energetyczny).

Podsumowanie

Odpowiedzialność za rozpoczęcie wojny na Ukrainie ponoszą Rosjanie i osobiście Władimir Putin, ale współodpowiedzialność ponoszą także państwa Europy, które przez lata nie chciały przyznać, że Federacją Rosyjską jest państwem terrorystycznym. Wkroczenie wojsk Federacji Rosyjskiej do Ukrainy jako apogeum rosyjsko-ukraińskiej wojny hybrydowej stało się logicznym rezultatem niepowodzenia wybranej przez europejskich liderów polityki zagranicznej wobec Ukrainy i Rosji. Polityka kompromisów doprowadziła nie tylko do wojny w pobliżu wschodnich granic Unii, ale też do sytuacji, kiedy zostało podważone bezpieczeństwo samej UE. Stan ten jest rezultatem kilku poważnych błędnych decyzji politycznych w stosunku do dwóch swoich największych partnerów na wschodzie – Ukrainy i Federacji Rosyjskiej. Pierwszą poważną pomyłką było nieadekwatne traktowanie nowej Rosji jako partnera w latach 90. XX wieku, po rozpadzie Związku Sowieckiego. Drugim istotnym błędem politycznym stała się dezaprobatą przyjęcia Ukrainy w struktury Unii Europejskiej oraz Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. Trzecim przeoczeniem stała się decyzją o zachowaniu stosunków handlowych z agresorem. Liderzy Europy nawet po wybuchu wojny w Donbasie i aneksji Krymu, dalej chcieli budować własne bogactwo i dobrobyt, odwracając wzrok od przestępstw kremlowskiego reżimu. Polityka kompromisów nie dała oczekiwanych rezultatów. Wybuch wojny w lutym 2022 r. uwidoczniał także brak jedności wśród

przywódców państw i narodów UE. Sposoby reagowania na wybuch wojny elit państw Europy Centralno-Wschodniej oraz elit państw Europy Zachodniej znacznie się różniły. Obecna sytuacja polityczno-gospodarcza państw Unii Europejskiej nie jest najlepszą i, z tego co widać, będzie się dramatycznie pogarszać. Rządy krajów europejskich powinny wypracować plany radzenia sobie z kryzysem gospodarczym, ponieważ może on skutkować zagrożeniem nie tylko dla ich demokracji i stabilności, ale też samemu istnieniu Unii. Dbając o wspólne bezpieczeństwo na kontynencie, elity państw europejskich muszą wypracować wspólną koncepcję, mającą na celu poprawę powyższych błędów w swojej polityce zagranicznej, stosowanej w relacjach zarówno z Ukrainą, jak i z Rosją.

Bibliografia

- ACER/CEER (2022). *Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2021. Gas Wholesale Markets Volume*. Pobrano z: https://www.acer.europa.eu/Publications/ACER_Gas_Market_Monitoring_Report_2021.pdf.
- BBC News (2022). *Блинкен: США обсуждают с союзниками концентрацию российских войск у границ Украины*. Pobrano z: <https://www.bbc.com/russian/news-59362324> (07.10.2022).
- Cohen A. (2022). *The North European Gas Pipeline Threatens Europe's Energy Security*. Pobrano z: <https://www.heritage.org/europe/report/the-north-european-gas-pipeline-threatens-europes-energy-security> (08.10.2022).
- Disclose (2020). *War in ukraine: How France delivered weapons to Russia until 2020*. Pobrano z: <https://disclose.ngo/en/article/war-in-ukraine-how-france-delivered-weapons-to-russia-until-2020> (08.10.2022).
- Eurobarometer (2022). *EU's response to the war in Ukraine*. Pobrano z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772> (08.10.2022).
- European Union (2010). *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej*. Pobrano z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_2010.083.01.0389.01.POL&toc=OJ%3AC%3A2010%3A083%3ATOC (08.10.2022).
- European Council (2022a). *EU sanctions against Russia explained*. Pobrano z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained> (07.10.2022).
- European Council (2022b). *Timeline – EU restrictive measures against Russia over Ukraine*. Pobrano z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine> (08.10.2022).
- European Federation for Transport and Environment AISBL (2022). *How Russian oil flows to Europe*. Pobrano z: https://www.transportenvironment.org/discover/how-russian-oil-flows-to-europe/?utm_source=T%26E+EEB+super+list&utm_campaign=85667afa52-EMAIL_CAMPAIGN_2022_03_07_02_24&utm_medium=email&utm_term=0_7a91882d26-85667afa52-426988214 (08.10.2022).
- European Parliamentary research service (2021). *Outcome of the meetings of EU leaders of 16 December 2021*. Pobrano z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/pl/document/EPRS_BRI\(2021\)699461](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/pl/document/EPRS_BRI(2021)699461) (07.10.2022).
- Eurostat (2022). *Russia-EU – international trade in goods statistics*. Pobrano z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Russia-EU_%E2%80%93_international_trade_in_goods_statistics#Recent_developments (08.10.2022).

- Forsal.pl (2022). *W Rosji odrodziły się demony XIX i XX wieku – nacjonalizm, kolonializm i totalitaryzm*. Obrano z: <https://forsal.pl/swiat/rosja/artykuly/8512241,morawiecki-w-rosji-odrodzily-sie-demony-xix-i-xx-w-nacjonalizm-kolonializm-i-totalitaryzm.html> (07.10.2022).
- Frączyk J. (2022). „*The Telegraph*”: oto jak Niemcy i Francja omijały embargo na sprzedaż broni do Rosji. Pobrano z: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/the-telegraph-oto-jak-niemcy-i-francja-omijaly-embargo-na-sprzedaz-broni-do-rosji/e6bhdw3>.
- Gevorkyan N., Timakova N., Kolesnikov A. (2000). *First Person: An Astonishingly Frank Self-Portrait by Russia's President Vladimir Putin*, Catherine A. Fitzpatrick (transl.). New York: PublicAffairs.
- Goble P. (2014). *Stalin Invented Hybrid War, Not Vladimir Putin, Archival Record Shows*. Pobrano z: <http://www.interpretermag.com/stalin-invented-hybrid-war-not-vladimir-putin-archival-record-shows/> (07.10.2022).
- Hajduk J., Stępniewski T. (2015). Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: Uwarunkowania i instrumenty. *Studia Europejskie/Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego*, nr 4, s. 135–151.
- Hromadske (2022). *Macron offered Ukraine to give up sovereignty so that Putin would save face – President Zelensky*. Pobrano z: <https://hromadske.ua/en/posts/macron-offered-ukraine-to-give-up-sovereignty-so-that-putin-would-save-face-president-zelensky> (07.10.2022).
- Huntington S. (1991). *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century*. London: University of Oklahoma Press.
- International Monetary Fund (2022). *World economic outlook report October 2022*. Pobrano z: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022> (08.10.2022).
- Kashynskiy O. (2017). Wzrost populizmu w Europie Środkowej i Wschodniej: analiza czynników społeczno-ekonomicznych. *Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne*, Vol. 3, No. 2, s. 137–152.
- Konfederacja Korony Polskiej (2022). *Tag. Stop ukrainizacji Polski*. Pobrano z: <https://konfederajakoronypolskiej.pl/tag/stop-ukrainizacji-polski> (08.10.2022).
- Kreml (2022). *Обращение Президента Российской Федерации*. Pobrano z: <http://kremlin.ru/events/president/news/67843> (07.10.2022).
- Lvova D., Ovsienko J. (1999). O głównych kierunkach przemian społeczno-ekonomicznych. *Nauka ekonomiczna współczesnej Rosji*, No. 3 s.106.
- NATO (2014). *Hybrid war – hybrid response?* Pobrano z: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2014/07/01/hybrid-war-hybrid-response/index.html> (07.10.2022).
- NATO (2022). *Deterring hybrid warfare: a chance for NATO and the EU to work together?* Pobrano z: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2014/11/18/deterring-hybrid-warfare-a-chance-for-nato-and-the-eu-to-work-together/index.html> (07.10.2022).
- Nowak Z. (2022). *W czuły punkt – embargo UE na rosyjską ropę*. Pobrano z: <https://www.pism.pl/publikacje/w-czuly-punkt-embargo-ue-na-rosyjska-rope#:~:text=Zale%C5%BCno%C5%9B%C4%87%20pa%C5%84stw%20UE%20od%20rosyjskiego,przebiegaj%C4%85cym%20przez%20Polsk%C4%99%20ropoci%C4%85giem%20Przycja%C5%BA%C5%84> (08.10.2022).
- Официальное опубликование правовых актов (2022a)*. Указ Президента Российской Федерации от 21.02.2022 № 71 „О признании Донецкой Народной Республики”.

Pobrano z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202220002> (07.10.2022).

Официальное опубликование правовых актов (2022b). *Указ Президента Российской Федерации от 21.02.2022 № 72 „О признании Луганской Народной Республики”*. Pobrano z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202220001> (07.10.2022).

Радио Свобода (2022). *Италия разработала мирный план с широкой автономией Крыма и Донбасса*. Pobrano z: <https://www.svoboda.org/a/italiya-razrabotala-plan-uregulirovaniya-ukrainskoy-voyny-s-shirokoy-avtonomiyey-kryma-i-donbassa/31858356.html> (07.10.2022).

Reuters (2022a). *Corruption undermining Ukraine's progress, EU's Juncker says*. Pobrano z: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-eu-summit-idUSKBN19Y10A> (07.10.2022).

Reuters (2022b). *Hungary to stay out of Ukraine-Russia conflict, Orban says*. Pobrano z: <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-stay-out-ukraine-russia-conflict-orban-says-2022-02-27/> (07.10.2022).

Reuters (2022c). *Putin tells Scholz that Kyiv is stalling peace talks with Moscow*. Pobrano z: <https://www.reuters.com/world/putin-tells-scholz-that-kyiv-is-stalling-peace-talks-with-moscow-2022-03-18/> (07.10.2022).

Reuters (2022d). *Tens of thousands protest in Prague against Czech government, EU and NATO*. Pobrano z: <https://www.reuters.com/world/europe/tens-thousands-protest-prague-against-czech-government-eu-nato-2022-09-03/> (08.10.2022).

Rzązewski K., Słomczyński W., Życzkowski K. (2014). *Każdy głos się liczy! Wędrówka przez kraję wyborów*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.

Сараджян С.(2020). *А если? Могло ли членство России в НАТО и ЕС изменить противостояние Запада с Китаем*. Pobrano z: https://globalaffairs.ru/articles/a-vdrug-rossiya-v-nato-i-es/#_ftn1 (07.10.2022).

The Economist (2022). *Democracy Index 2022*. Pobrano z: <https://www.economist.com/graphic-detail/2022/02/09/a-new-low-for-global-democracy> (08.10.2022).

The Guardian (2022). *The rouble is soaring and Putin is stronger than ever – our sanctions have backfired*. Pobrano z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/jul/29/putin-ruble-west-sanctions-russia-europe> (07.10.2022).

Transparency International (2021). *Corruption perceptions Index*. Pobrano z: <https://www.transparency.org/en/cpi/> (08.10.2022).

Biogram autora

Artem Susolia – magister. W 2022 uzyskał stopień magistra (kierunek Stosunki Międzynarodowe) na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Obecnie jest doktorantem Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zainteresowania badawcze: współczesne stosunki międzynarodowe, historia stosunków międzynarodowych, procesy transformacyjne i demokratyzacja na świecie, szczególnie relacje i procesy polityczne w regionie Europy Centralno-Wschodniej i na obszarze poradzieckim.

